

ОЦІНКА СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Анотація. Здійснено аналіз сучасного стану хімічної промисловості в Україні. Виявлено основні проблеми функціонування та розвитку базових галузей хімічної промисловості в Україні. Запропоновано пріоритетні напрями вирішення проблем подальшого розвитку вітчизняної хімічної промисловості.

Аннотация. Осуществлен анализ современного состояния химической промышленности в Украине. Выявлены основные проблемы функционирования и развития базовых отраслей химической промышленности в Украине. Предложены приоритетные направления решения проблем дальнейшего развития отечественной химической промышленности.

Annotation. The analysis of current state of chemical industry in Ukraine is carried out. The basic problems of functioning and development of basic branches of chemical industry in Ukraine are revealed. Priority directions of solving the problems of further development of domestic chemical industry are offered.

Ключові слова: хімічний комплекс, продукція хімічної промисловості, матеріалоемне виробництво, конкурентоспроможність хімічної продукції, енергоефективність, застосування енергозберігальних технологій.

У сучасному світі нам важко уявити життя без продукції, яка виробляється хімічними підприємствами. Продукція цих підприємств оточує людей на кожному етапі їх життєдіяльності: у побуті, на роботі тощо. Хімічна промисловість є однією з тих галузей, продукція яких є експортоорієнтованою. Так, підприємства хімічної промисловості за своїм експортним значенням посідають в Україні друге місце (після чорної металургії) в структурі експортного потенціалу вітчизняної економіки (8 – 9 % експорту країни) [1]. Насичення сучасного ринку товарами різного призначення залежить від роботи підприємств хімічної промисловості як однієї з базових галузей економіки нашої країни, тому, на думку автора, оцінка стану та перспективи розвитку хімічного комплексу України є актуальною проблемою.

Метою роботи є проведення аналізу стану хімічної промисловості, а також виявлення основних напрямів її розвитку в Україні.

Хімічний комплекс – це один із базових промислових комплексів в економіці, який відіграє важливу роль для країни і визначає розвиток як науки, так і багатьох інших галузей господарства, які є споживачами хімічної продукції або використовують у виробництві технологічні процеси, застосовувані в хімії (металургія, машинобудування, сільське господарство, будівництво, легка промисловість та ін.) Крім того, товари хімічної промисловості знаходять широке використання і в повсякденному житті людей (миючі, поліруючі засоби, лакофарбова продукція та ін.) [2]. Виробництво продукції хімічної промисловості належить до матеріалоемного виробництва, тому більшість заводів в Україні розташовані поблизу сировинних баз (покладів кам'яного вугілля, торфу, сірки, вапняку тощо).

Аналіз стану хімічної промисловості в Україні за останні роки дозволив виявити як переваги, так і проблеми її розвитку. Так, до переваг хімічної промисловості можна віднести наявність потужних і відносно сучасних хімічних заводів. Наприклад, Відкрите акціонерне товариство "Рівнеазот" один із найбільших заводів хімічної промисловості України, отримав протягом 2011 – 2012 рр. на переоснащення та модернізацію своїх виробничих потужностей 57,63 млн дол. США, що дало змогу зменшити його витрати на виробництво продукції і, як наслідок, підвищити конкурентоспроможність продукції, що випускається [2]. Крім того, до конкурентних переваг хімічної промисловості також відносять розгалужену транспортну інфраструктуру та економіко-географічне положення України, що дозволяє їй бути вигідним "мостом" для транзитних перевезень продукції хімічної промисловості між державами Європи, Азії та Близького Сходу.

Отже, хімічна промисловість України має досить великий потенціал для розвитку. Цьому сприяє збільшення випуску та асортименту продукції. Однак існують певні проблеми як державного, так світового масштабу. Основними проблемами розвитку хімічної промисловості України є: по-перше, недостатній розвиток прогресивних виробництв (полімерів технічного використання, полімерних сплавів і сумішей, реактивів, лікарських препаратів тощо); по-друге, досить висока ціна на енергоносії, що підвищує собівартість хімічної продукції. Слід зауважити, що протягом останніх років ціна на газ для хімічних підприємств зросла на 49 %; по-третє, падіння попиту на продукцію хімічної промисловості (наприклад, аміак, карбамід, аміачну селітру) внаслідок зниження попиту на неї на європейських ринках.

Серед основних проблем розвитку хімічної промисловості, на думку професора О. Гавриш, можна назвати такі [3]:

відрваність підприємств від джерел сировини, як територіально, так і за фінансовою політикою (формування цін), належності різним власникам;
коливання попиту на продукцію промислового призначення;
низькі темпи інноваційного техніко-технологічного оновлення;
відсутність диверсифікації джерел енергопостачання;
неефективний менеджмент;
відсутність екологічної безпеки для регіону розташування підприємств галузі.
Отже, з метою підвищення рівня конкурентоспроможності галузей хімічної промисловості України є доцільним:

по-перше, збільшення кількості ринків збуту, що дає змогу зменшити залежність від кон'юнктури одного ринку;
по-друге, активне виведення з експлуатації надлишкових потужностей найбільш енергоємних виробництв, продукція яких не має попиту, а також застарілих і техногенно небезпечних виробництв, максимальне завантаження діючих виробничих потужностей;

по-третє, технічне переозброєння більшості виробництв для зменшення енергоємності технологій, зниження собівартості хімічної продукції.

Крім того, систему управління і організації підприємств хімічної промисловості України необхідно переорієнтувати на такі принципи: обов'язкове застосування енергозберігальних технологій; екологічний аудит інвестиційних проектів розвитку галузі; запровадження мало- і безвідходних технологій і технологічних процесів переробки промислових відходів; виведення з експлуатації екологічно шкідливих виробництв; розширення власної сировинної бази на основі залучення альтернативних джерел коксохімічної (вторинної) і відновлювальної рослинної сировини замість нафтопродуктів.

Таким чином, хімічна промисловість України сьогодні неспроможна самостійно вийти з кризового стану і потребує залучення для певної частини її суб'єктів стимуляційних правових норм і сприятливого податкового режиму. Крім того, є доцільним залучення інвестиційних ресурсів приватних інвесторів.

Наук. керівн. Шумська Г. М.

Література: 1. Перерва П. Г. Антикризовий механізм санації та реструктуризації підприємств хімічної промисловості [Електронний ресурс] / П. Г. Перерва. – Режим доступу : <http://www.edu.ua/article/download/14567>. 2. Тарасова Н. В. Сучасні проблеми розвитку хімічного комплексу України [Електронний ресурс] / Н. В. Тарасова. – Режим доступу : http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2007_3/0967.pdf. 3. Гавриш О. А. Стратегія розвитку хімічної промисловості [Електронний ресурс] / О. А. Гавриш. – Режим доступу : http://keip.kpi.ua/kaf_doc/Sb_10_2012.pdf.